

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN BİREYSEL YENİLİKÇİLİK DÜZEYLERİNİN KANITA DAYALI HEMŞİRELİĞE YÖNELİK TUTUMLARI İLE İLİŞKİSİ

The Relationship between Nursing Students' Individual Innovativeness Levels and Attitudes to Evidence-Based Nursing

Nazlı BALTACI¹

Ayşe METİN²

^{1,2}Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Samsun

Geliş Tarihi / Received: 13.12.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 24.03.2021

ÖZ

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerinin kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumları ile ilişkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı, kesitsel ve ilişki arayıcı tipte olan bu çalışma, bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümü 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencileri (n=322) ile yapılmıştır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler alınmıştır. Veriler, “Öğrenci Tanıtım Formu”, “Bireysel Yenilikçilik Ölçeği”, “Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik Tutum Ölçeği” ile toplanmıştır. Veriler tanımlayıcı istatistikler, bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi, Tukey'in post hoc analizi ve Spearman korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Öğrencilerin yenilikçilik düzeyinin “düşük” ve kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumunun “orta” düzeyde olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin “Bireysel Yenilikçilik Ölçeği” ve “Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik Tutum Ölçeği” toplam puanları arasında orta düzeyde, “Bireysel Yenilikçilik Ölçeği alt boyutları” ve “Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik Tutum Ölçeği alt boyutları” arasında ise zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. (p<0.05). Sonuç olarak hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri yükseldikçe, kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumları gelişmektedir. Yenilikçilik ve kanıta dayalı uygulamalara ilişkin bilgi ve becerileri geliştirecek olan derslerin 1. ya da 2. sınıfta verilmesi önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Eğitim, Hemşirelik öğrencileri, Kanıta dayalı hemşirelik, Yenilikçilik.

ABSTRACT

This study was conducted to determine the relationship between nursing students' individual innovativeness levels and their attitudes towards evidence-based nursing. This descriptive, cross-sectional and relationship-seeking study was conducted with students (n=322) studying in the 2nd, 3rd, and 4th year of the nursing department of a state university. No sample selection was made in the study and students who volunteered to participate in the study were included. The data were collected by "Student Introduction Form", "Individual Innovativeness Scale", "Evidence-Based Nursing Attitude Questionnaire". Data were evaluated with descriptive statistics, independent sample t-test, one-way analysis of variance, Turkey's post hoc analysis, and Spearman correlation analysis. It was found that the innovation level of students was "low" and their attitude towards nursing based on evidence was "moderate" level. A moderately positive correlation was found between the total scores of the students in "Individual Innovativeness Scale" and "Evidence-Based Nursing Attitude Questionnaire", and a weakly positive correlation between "the sub-dimensions of Individual Innovativeness Scale" and "the sub-dimensions of Evidence-Based Nursing Attitude Questionnaire" (p<0.05). As a result, as the individual innovation levels of nursing students increase, their attitudes towards evidence-based nursing develop. It may be suggested that the courses that will develop knowledge and skills regarding innovation and evidence-based practices may be given in 1st or 2nd grade.

Keywords: Education, Evidence-based nursing, Innovation, Nursing students.

GİRİŞ

Yenilikçilik (inovasyon), “bilim ve teknolojinin ekonomik ve toplumsal yarar sağlayacak şekilde yenilenmesi, buluş yaratmak, farklı olmak” şeklinde tanımlanmaktadır (Bodur, 2018). Hemşirelik bakım hizmetlerinde ihtiyaçları saptamak ve bu ihtiyaçları gidermek üzere hemşirelerin yenilikçi düşünceye sahip olmaları, yeniliğe açık olmaları ve karşı gelmemeleri, inovatif uygulamaları bakım sürecine entegre etmeleri gerekmektedir (Arslan ve Şener, 2012; Ertuğ ve Kaya, 2017). İnovatif fikirler ve uygulamalar mevcut bilgilerin yenilenmesini, sağlık bakım uygulamalarının iyileşmesini, yeni sağlık politikalarının geliştirilmesini ve dolayısıyla bakım kalitesinin artmasını sağlayacaktır (Kemer ve Altuntaş, 2017). Hemşirelik öğrencilerinin yenilikçilik düzeyleri, geleceğin hemşirelerinin bu yönde bilgi ve becerilerini destekleyici olması açısından oldukça önemlidir.

Günümüzde hemşirelik öğrencilerinin sağlığa ilişkin süreç ve politikalarda söz sahibi olacak şekilde yeniliklerin öncüsü olarak yetiştirilmeleri gerektiği vurgulanmaktadır (Thomas, Seifert, ve Joyner, 2016). Uluslararası Hemşireler Birliği, hemşirelik hizmetlerinin temeli olan “bakım”ın etkin şekilde yapılabilmesi için mevcut uygulamaları yinelemek yerine kanıta dayalı bakım verilmesi ve hemşirelik eğitiminde inovatif düşünceye sahip bireylerin yetiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Bodur, 2018; International Council of Nurses [ICN], 2004). Bunlara ilişkin olarak Türkiye’de yenilikçilik çalışmaları, hemşirelik bakım uygulamalarının kanıta dayandırılması, klinik/saha ve eğitim alanında akreditasyon çalışmaları, öğrencilerin simülasyon tekniği kullanılarak eğitilmesi gibi uygulamalara önem verilmesiyle yapılmaktadır. Sağlık bakım ortamlarında zamanla değişen şartlara uyum gösterebilen ve kalkınmaya katkıda bulunabilen yenilikçi hemşirelerin yetişmesi, hemşirelikte eğitim-öğretim sürecinin yenilikçilik ve girişimcilik kültürü içerisinde yürütülmesine bağlıdır (Dolu, Temucin, ve Özkan, 2016; İncik ve Uzun, 2017). Bu yönde hemşirelik bölümü programlarına öğrencilerin inovatif ve yaratıcılık becerilerini artıracak ve sağlık alanında bu becerileri harekete geçirmeleri için motivasyon sağlayacak olan dersler, seminerler, patent ve faydalı model sahibi hemşirelerle buluşmalar gibi çeşitli etkinliklerin dahil edilmesi fayda sağlayabilir (Kemer ve Altuntaş, 2017).

Hemşirelerin ve hemşire öğrencilerin yenilikçi yaklaşımlara ve rollere sahip olması, hemşirelik bakımında kanıta dayalı uygulamaları kullanması açısından yönlendirici olabileceğinden dolayı çok önemlidir. Kanıta dayalı uygulamalar, “var olan klinik uzmanlığa ek olarak sağlıklı/hasta bireyin tercihlerine ve değerlerine ilişkin en iyi kanıt kapsamında ortaya koyulan sağlık bakım yaklaşımı”dır (Durmuş, Gerçek, ve Çiftçi, 2017). Kanıta dayalı

uygulamalar, hemşirelik kararlarının güncel kanıta dayalı bilgiyle bütünleştirilerek uygulamada kullanımını sağlamakla birlikte, sağlık bakımında maliyetin azaltılarak etkinliğin artırılmasını ve bakımı standardize edecek kılavuzlar oluşturulmasını sağlayacaktır. Bunların yanı sıra bireye biyo-psiko-sosyal yönden verilen bakımın kalitesini ve sonuçlarını iyileştirerek bakımda fark oluşturmak, kliniğe yenilik getirmek, hasta ve hemşire memnuniyetini artırmak için önemlidir (Durmuş vd., 2017; Mutluay ve Özdemir, 2014; Şenyuva, 2016). Bu uygulamaların hayata geçirilebilmesi, hemşirelik uygulamalarında kanıt kullanma alışkanlığının edinilmesine, eleştirel değerlendirme becerisinin geliştirilmesine ve yapılması planlanan hemşirelik uygulamalarının kanıta dayalı güncel bilimsel bilgiye temellendirilmesine bağlıdır (Şenyuva, 2016).

Türkiye’ de hemşirelerin görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin Hemşirelik Yönetmeliği’nin (2010) 6/a maddesinde, “Her ortamda bireyin, ailenin ve toplumun hemşirelik girişimleri ile karşılanabilecek sağlıkla ilgili ihtiyaçlarını belirler ve hemşirelik tanılama süreci kapsamında belirlenen ihtiyaçlar çerçevesinde hemşirelik bakımını kanıta dayalı olarak planlar, uygular, değerlendirir ve denetler.” olarak kanıta dayalı bakıma işaret edilmektedir. Benzer şekilde Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi’nde (2011) lisans programlarında öğrencilerden uygulamalı ya da bilişsel beceriler içerisinde “Sağlık alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak bilimsel verileri değerlendirme, sorunları saptama ve analiz etme, araştırmalara ve kanıta dayalı mesleki ve etik değerleri gözeterek çözüm önerileri geliştirme, bilgiyi paylaşma ve ekip çalışması yapma” gibi yeterliliklere sahip olmaları beklenmektedir (YÖK, 2011). Bu bağlamda yenilikçilik özelliğine sahip olan öğrencilerin araştırma yapma becerilerinin gelişmiş olması ve kanıta dayalı uygulamalar konusunda olumlu bir tutum içerisinde olması beklenmektedir (Şenyuva, 2016). Öğrencilerin hem bakıma hem de hemşireliğe sunacağı katkılar açısından yenilikçilik özellikleri, kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumları ile birlikte ele alınabilir.

Literatür incelendiğinde, hemşirelik öğrencilerinin yenilikçilik düzeylerinin kanıta dayalı hemşireliğe ilişkin tutumları ile ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Geleceğin hemşireleri olacak öğrenciler, inovatif yönünü de kullanarak araştırmacı rolünü harekete geçirip güncel literatüre dayalı bakım verdiğinde bakımın kalitesi artacaktır. Bu açıdan henüz eğitim-öğretim sürecinde yenilikçilik özellikleri ve kanıta dayalı uygulamaları arasındaki ilişkiyi araştırmak ve bu özellikleri geliştirmek önemlidir. Bu nedenle çalışma, hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerinin kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumları ile ilişkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma kesitsel, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte bir çalışmadır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümü 2., 3. ve 4. sınıfında öğrenim gören öğrencileri ile 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde Ekim 2020 tarihinde yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Türkiye'nin kuzeyinde bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümü'nde öğrenim görmekte olan öğrencileri (n=430) oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, araştırmaya alınma kriterlerine uyan tüm öğrencilere ulaşılması hedeflenmiş ve araştırma 322 hemşirelik öğrencisiyle tamamlanmıştır. Çalışma sırasında dışlanan veri (anketi tam doldurmayan, çalışmayı tamamlamayan vb.) olmamıştır. Araştırmaya 1. sınıf öğrencileri araştırma, "kanıta dayalı uygulama, girişimcilik ve yenilikçilik" gibi dersleri henüz almadığından ankette yer alan soruları anlamalarının zor ve yanıtlamalarının güvenilir olmayacağı düşüncesiyle dahil edilmemiştir. Bu durumda araştırmaya katılım oranı %74.88'dir. Araştırmaya alınma kriterleri ise "çalışmaya katılmaya gönüllü olmak" ve "2., 3. ve 4. sınıf öğrencisi olmak" tır.

Araştırmanın Soruları

1. Hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik düzeyi ve kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumu ne düzeydedir?
2. Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özellikleri, yenilikçilik düzeyini ve kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumunu etkiler mi?
3. Hemşirelik öğrencilerinin yenilikçilik düzeyi, kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumunu etkiler mi?

Veri Toplama Araçları

Araştırmada "Öğrenci Tanıtım Formu", "Bireysel Yenilikçilik Ölçeği" ve "Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Öğrenci Tanıtım Formu

Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda (Ayhan, Kocaman, ve Bektaş, 2015; Bodur, 2018; Dil, Uzun, ve Aykanat, 2012; Ertuğ ve Kaya, 2017; Kemer ve Altuntaş, 2017;

Özer, Çakmak, Kapucu, Koç, ve Kahveci, 2017; Taş ve Çelen, 2018; Thomas vd., 2016; Yılmaz, Düzgün, ve Dikmen, 2019; Yılmaz ve Gürler, 2017) öğrenci tanıtım formu oluşturulmuştur. Bu formda öğrencilerin “yaşı, cinsiyeti, sınıfı, aile tipi, gelir durumu, medeni durumu, en fazla yaşadığı yer, araştırma ve istatistik dersi ve yenilikçilik ile ilgili bir ders alması, bilimsel araştırma yapması, bakımda araştırma sonuçlarından yararlanması, hemşireliğe ilişkin yayınları takip etmesi ve bilimsel etkinliklere katılması” gibi durumları, bakımda yenilikçilik ve kanıta dayalı uygulamalar konusundaki bazı görüşlerine ilişkin toplam 15 soru bulunmaktadır.

Bireysel Yenilikçilik Ölçeği (BYÖ)

Bireylerin yenilikçilik düzeyleri ve kategorilerinin belirlenmesi amacıyla Hurt ve arkadaşları tarafından geliştirilen (Hurt, Joseph, ve Cook, 1977) ve Türkçe’ye uyarlaması Kemer ve Altuntaş (2017) tarafından yapılan beşli likert tipte olan bu ölçek 18 maddeden oluşmaktadır (Kemer ve Altuntaş, 2017). BYÖ’nün “fikir liderliği, değişime direnç ve risk alma” olmak üzere üç boyutu vardır. Ölçeğin “fikir önderliği alt boyutu” 7 madde (1, 3, 4, 7, 8, 10, 11), “değişime direnç alt boyutu” 7 madde (5, 6, 9, 12, 13, 15, 18) ve “risk alma alt boyutu” 4 maddeden (2, 14, 16 ve 17) oluşmaktadır. Ölçeğin 11 maddesi (1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 14, 16, 17) pozitif iken, 7 maddesi (5, 6, 9, 12, 13, 15, 18. maddeler) negatiftir. Uyarlama çalışmasıyla geliştirilen hesaplama yöntemine göre negatif maddeler ters puanlanmakta; ölçek alt boyut ve toplam puan değerleri her maddeden alınan puanların toplanmasıyla elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 18-90 arasında değişmektedir. BYÖ toplam puanına göre “82 puan üzeri yenilikçi, 75-82 puan öncü, 66-74 puan sorgulayıcı, 58-65 puan kuşkucu ve 57 puan altı gelenekçi” olarak sınıflandırılmaktadır. Ölçeğin genel iç tutarlık katsayısının 0.82, test-tekrar test güvenilirliğinin 0.87 olduğu bildirilmiştir (Kemer ve Altuntaş, 2017). Bu çalışmada elde edilen Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.77’dir.

Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik Tutum Ölçeği (KDHYTÖ)

Ruzafa-Martinez ve arkadaşları tarafından geliştirilen (Ruzafa-Martínez, López-Iborra, ve Madrigal-Torres, 2011) ölçek, kanıta dayalı hemşireliğe ilişkin tutumu belirlemektedir. Ayhan, Kocaman ve Bektaş tarafından Türkçeye uyarlanan (Ayhan vd., 2015) 5’li likert tipindeki ölçek, 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin sekiz maddesi (1, 2, 5, 7, 9, 11, 13, 14) pozitif ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneğinden başlayarak 5’ten 1’e doğru puanlanmaktadır. Ölçeğin yedi maddesi (3, 4, 6, 8, 10, 12, 15) negatiftir ve “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğinden başlayarak 1’den 5’e doğru ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puan ile kanıta dayalı hemşireliğe ilişkin tutum doğru orantılıdır. Ölçek üç alt

boyuttan oluşmaktadır. “Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik İnanç ve Beklentiler alt boyutu” (1., 2., 7., 9., 11., 13., 14. maddeler); profesyonel uygulayıcıların kanıta dayalı uygulamaları yapma konusundaki niyetleri, iş yükleri, davranışları ve uygulamada karşılaştıkları engelleri, “kanıta dayalı uygulama niyeti alt boyutu” (3., 5., 6., 12. maddeler); profesyonel uygulayıcıların kanıta dayalı uygulamaların sağlayacağı faydalara ilişkin umut ve inançları, “kanıta dayalı hemşirelikle ilgili duygular alt boyutu” (4., 8., 10, 15. maddeler) ise kanıta dayalı hemşireliğe verilen önemi, klinikte kanıta dayalı bakım verilmesinden elde edilen faydaları ve hemşirelerin bununla ilgili duygularını konu edinmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.90 olarak bulunmuştur (Ayhan vd., 2015). Bu çalışmada elde edilen Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.87’dir.

Veri Toplama Süreci

Öğrencilere öncelikle araştırma hakkında bilgilendirme yapılmış ve bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Pandemi nedeniyle uzaktan eğitim ile yürütülen ders dönemi dolayısıyla çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere online Google form aracılığıyla oluşturulan “Öğrenci Tanıtım Formu, BYÖ ve KDHYTÖ”, öğrencilerin kendi bildirimleri yoluyla uygulanmıştır. Veriler, yanlılığı ortadan kaldırmak için öğrencilerin derslerine giren öğretim elemanları dışında bir öğretim elemanı tarafından online ortamda toplanmıştır. Veri toplama araçları online olarak aynı anda öğrencilere sunulmuş ve bunların yanıtlanabilmesi için öğrencilere yaklaşık 30-35 dakika süre verilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler IBM SPSS V23 (Statistical Package of Social Sciences, Chicago, Illinois) programında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiklerden sayı, yüzdeler, ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi değerler kullanılmıştır. Normal dağılıma uygunluk gösteren iki grubun karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testinden, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı çıkan çoklu grupların karşılaştırılmasında Tukey’in post hoc analizi kullanılmıştır. Normal dağılıma uymayan ölçek toplam ve alt boyutları arasındaki ilişki ise Spearman korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma etik ilkelere uygun olarak, araştırmanın yapıldığı üniversitenin Sosyal ve Beşeri Etik Kurulu’ndan 26.08.2020 tarih ve 2020/511 sayılı karar ile “Etik kurul onayı” ve

araştırmanın yapıldığı Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden gerekli izin alındıktan sonra yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin izin alınmıştır. Öğrencilere online olarak araştırmanın amacı ve yöntemi, katılımın gönüllülük esasına dayandığı açıklanmış ve onamları alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın Türkiye' de tek bir üniversitenin fakültesine bağlı hemşirelik bölümdeki öğrencileriyle yapılması nedeniyle genelleme yapılamaz. Ayrıca araştırmanın tanımlayıcı tipte gerçekleştirilmesi, nedensel çıkarımlar yapılmasını engellemektedir.

BULGULAR

Öğrencilerin yaş ortalamasının 21.13 ± 1.60 (min.18-mak.39) olduğu belirlendi. Öğrencilerin %83.9'unun kadın, %34.8'inin 4. sınıfta, %78.3'ünün çekirdek ailesi, %80.1'inin orta düzeyde geliri ve %97.5'inin bekar olduğu, %43.2'sinin ise çoğunlukla ilde yaşadığı bulundu (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri (n=322)

Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kadın	270	83.9
	Erkek	52	16.1
Sınıf	2. sınıf	100	31.1
	3. sınıf	110	34.2
	4. sınıf	112	34.8
Aile tipi	Çekirdek	252	78.3
	Geniş	61	18.9
	Parçalanmış	9	2.8
Algılanan gelir durumu	İyi	47	14.6
	Orta	258	80.1
	Kötü	17	5.3
Medeni durum	Evli	8	2.5
	Bekar	314	97.5
	İl	139	43.2
Çoğunlukla yaşanılan yer	İlçe	126	39.1
	Köy-kasaba	57	17.7

n: Sayı; %: Yüzde

Öğrencilerin %57.1'inin yenilikçilik ile ilgili bir ders almadığı, %73.9'unun araştırma ve istatistik dersi aldığı, %80.4'ünün herhangi bir bilimsel araştırma sürecinde yer almadığı ve %70.8'inin hemşirelikle ilgili süreli yayınları takip etmediği bulundu. Ayrıca öğrencilerin %67.4'ünün hemşirelikle ilgili bilimsel toplantılara katıldığı, %84.8'inin bakım sürecinde araştırmalardan yararlandığı, %98.4'ünün bakımın kanıta dayalı olması gerektiğini ve %98.1'inin bakımda inovasyonun gerekli olduğunu düşündüğü saptandı (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Yenilikçiliğe ve Araştırmaya İlişkin Bazı Özellikleri (n=322)

Özellikler		n	%
Yenilikçilikle ilgili bir ders alma durumu	Aldı	138	42.9
	Almadı	184	57.1
Araştırma ve istatistik ders alma durumu	Aldı	238	73.9
	Almadı	84	26.1
Herhangi bir bilimsel araştırma sürecinde yer alma durumu	Yer aldı	63	19.6
	Yer almadı	259	80.4
Hemşirelikle ilgili süreli yayınları takip etme durumu	Takip etti	94	29.2
	Takip etmedi	228	70.8
Hemşirelikle ilgili bilimsel toplantılara katılma durumu	Katıldı	217	67.4
	Katılmadı	105	32.6
Bakım sürecinde araştırmalardan yararlanma durumu	Yararlanıyor	273	84.8
	Yararlanmıyor	49	15.2
Bakımın kanıta dayalı olması gerektiğini düşünme durumu	Düşünüyor	317	98.4
	Düşünmüyor	5	1.6
Bakımda inovasyonun gerekli olduğunu düşünme durumu	Düşünüyor	316	98.1
	Düşünmüyor	6	1.9

n: Sayı; %: Yüzde

Tablo 3, hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik ve kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumlarının düzeylerini göstermektedir. Öğrencilerin BYÖ toplam puan ortalamasının 64.87 ± 7.08 (min.42, mak.85) olup, yenilikçilik düzeyinin “düşük” ve yenilikçilik özelliğinin “kuşkucu” olduğu bulundu. BYÖ alt boyutlarına bakıldığında; fikir önderliği alt boyutundan aldıkları puan ortalaması 25.18 ± 4.17 (min.7, mak.35) ve değişime direnç alt boyutundan aldıkları puan ortalaması 23.52 ± 3.45 (min.11, mak.31) olup “orta düzeyde” olduğu, risk alma alt boyutundan aldıkları puan ortalamasının ise 16.16 ± 2.08 (min.4, mak.20) olup, “yüksek düzeyde” olduğu saptandı. Öğrencilerin KDHYTÖ toplam puan ortalamasının 61.18 ± 7.60 (min.38, mak.75) olup, kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumunun “orta düzeyde” olduğu bulundu. KDHYTÖ alt boyutlarına bakıldığında; kanıta dayalı hemşireliğe yönelik inanç alt boyutundan aldıkları puan ortalamasının 29.56 ± 3.60 (min.11, mak.35) kanıta dayalı hemşireliği uygulama niyeti alt boyutundan aldıkları puan ortalamasının 15.19 ± 2.46 (min.5, mak.20) ve “kanıta dayalı hemşireliğe yönelik duygular alt boyutu”ndan aldıkları puan ortalamasının 16.42 ± 3.14 (min.4, mak.20) olup, “yüksek düzeyde” olduğu belirlendi (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin BYÖ ve KDHYTÖ Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları (n=322)

Ölçekler	X±Ss	Min	Mak
BYÖ	64.87 ± 7.08	42	85
BYÖ-Fikir Önderliği	25.18 ± 4.17	7	35
BYÖ-Değişime Direnç	23.52 ± 3.45	11	31
BYÖ-Risk Alma	16.16 ± 2.08	4	20
KDHYTÖ	61.18 ± 7.60	38	75

KDHYTÖ-Kanıtı Dayalı Hemşireliğe Yönelik İnanç ve Beklentiler	29.56±3.60	11	35
KDHYTÖ-Kanıtı Dayalı Hemşireliği Uygulama Niyeti	15.19±2.46	5	20
KDHYTÖ-Kanıtı Dayalı Hemşireliğe Yönelik Duygular	16.42±3.14	4	20

X±Ss: Ortalama, standart sapma; min: Minimum; mak: Maksimum

Tablo 4, hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik, yenilikçilik ve araştırma ile ilgili özelliklerinin, yenilikçilik düzeyini ve kanıtı dayalı hemşireliğe yönelik tutumunu etkileme durumunu göstermektedir. En fazla ilde yaşayan, hemşireliğe ilişkin süreli yayınları takip eden ve bakımda araştırmalardan yararlanan öğrencilerin bireysel yenilikçilik ölçeği puanları daha yüksek ve gruplar arası fark istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0.05$). Fakat yaş, cinsiyet, sınıf, aile tipi, gelir durumu, medeni durum, yenilikçilikle ilgili ya da araştırma ve istatistik dersi alma, bilimsel araştırma sürecinde yer alma ve hemşirelikle ilgili bilimsel toplantılara katılma durumlarının, öğrencilerin bilimsel yenilikçilik düzeyini etkilemediği belirlendi ($p>0.05$).

“Kanıtı dayalı hemşireliğe yönelik tutum ölçeği” puanının, kadın öğrencilerde erkeklere göre daha yüksek ve 2. sınıfta okuyan öğrencilerde diğer sınıflarda okuyanlara göre daha düşük olduğu ve gruplar arası farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulundu ($p<0.05$). Bunun yanı sıra araştırma ve istatistik dersi alan ve bakımda araştırmalardan yararlanan öğrencilerin “kanıtı dayalı hemşireliğe yönelik tutum ölçeği” puanlarının, istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$). Fakat öğrencilerin yaşı, aile tipi, gelir durumu, medeni durumu, yaşadığı yer, yenilikçilikle ilgili bir ders alma, bilimsel araştırma sürecinde yer alma, hemşireliğe ilişkin süreli yayınları takip etme ve bilimsel toplantılara katılma durumlarının kanıtı dayalı hemşireliğe ilişkin tutumu etkilemediği belirlendi ($p>0.05$) (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin Demografik, Yenilikçiliğe ve Araştırmaya İlişkin Bazı Özelliklerine Göre BYÖ ve KDHYTÖ Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=322)

Özellikler		BYÖ	Test; p	KDHYTÖ	Test; p
		X±Ss		X±Ss	
Cinsiyet	Kadın (n=270)	64.85±7.03	t=-0.099	62.08±6.93	t=4.989
	Erkek (n=52)	64.96±7.39	0.922	56.53±9.16	0.000
Sınıf	2 (n=100)	64.20±7.21	F=0.719	58.91±8.30 a	F=6.802
	3 (n=110)	65.00±6.56	0.488	62.40±6.92 b	0.001
	4 (n=112)	65.34±7.47		62.02±7.19 bc	
Aile tipi	Çekirdek (n=252)	64.85±7.19	F=0.006	60.83±7.78	F=2.059
	Geniş (n=61)	64.90±6.51	0.994	62.01±6.60	0.129
	Parçalanmış (n=9)	65.11±8.62		65.44±7.71	
Algılanan gelir durumu	İyi (n=47)	65.78±7.78	F=0.462	60.19±8.67	F=0.627
	Orta (n=258)	64.70±6.95	0.631	61.42±7.39	0.535
	Kötü (n=17)	64.88±7.27		60.35±7.73	
Medeni durum	Evli (n=8)	63.71±6.87	t=0.437	58.85±6.66	t=0.819

	Bekar (n=314)	64.89±7.10	0.663	61.23±7.62	0.413
	İl (n=139)	65.76±7.82 a	F=3.150	61.06±8.35	F=0.302
En fazla yaşanılan yer	İlçe(n=126)	64.73±6.35 ab	0.044	61.00±7.30	0.740
	Köy-kasaba (n=57)	63.00±6.44 b		61.89±6.28	
Yaş			r=0.033; 0.559		r=-0.011; 0.837
Yenilikçilikle ilgili bir ders alma durumu	Aldı (n=138)	65.23±7.37	t=0.803	61.86±7.60	t=1.398
	Almadı (n=184)	64.59±6.86	0.422	60.67±7.58	0.163
Araştırma ve istatistik dersi alma durumu	Aldı (n=238)	65.25±7.09	t=1.639	62.14±7.14	t=3.881
	Almadı (n=84)	63.78±6.99	0.102	58.47±8.23	0.000
Herhangi bir bilimsel araştırma sürecinde yer alma durumu	Yer aldı (n=63)	65.96±7.65	t=1.370	59.58±9.00	t=-1.868
	Yer almadı (n=259)	64.60±6.93	0.172	61.57±7.18	0.107
Hemşireliğe ilişkin süreli yayınları takip etme durumu	Takip etti (n=94)	66.78±6.39	t=3.156	61.30±8.07	t=0.185
	Takip etmedi (n=228)	64.08±7.22	0.002	61.13±7.41	0.853
Hemşirelikle ilgili bilimsel toplantılara katılma durumu	Katıldı (n=217)	65.37±7.31	t=1.829	61.10±7.82	t=-0.288
	Katılmadı (n=105)	63.83±6.51	0.068	61.36±7.15	0.774
Bakımda araştırmalardan yararlanma durumu	Yararlanıyor (n=273)	65.56±6.79	t=4.264	61.72±7.47	t=3.019
	Yararlanmıyor (n=49)	61.00±7.50	0.000	58.20±7.72	0.003

X±Ss: Ortalama ± standart sapma

a,b,c: Tukey testine göre farklılıkların gösterimi - aynı harfe sahip gruplar arasında fark yoktur.

t: Bağımsız örneklem t testi; r: Pearson korelasyon analizi-korelasyon katsayısı

Tablo 5 hemşirelik öğrencilerinin yenilikçilik düzeylerinin, kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumu ile ilişkisini göstermektedir. Öğrencilerin BYÖ ve KDHYTÖ toplam puanları arasında orta düzeyde, BYÖ alt boyutları ve KDHYTÖ alt boyutları arasında ise zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptandı ($p<0.05$). Buna göre, öğrencilerin BYÖ toplam ve “fikir önderliği, değişime direnç ve risk alma alt boyutları” puanları arttıkça KDHYTÖ toplam ve “kanıta dayalı hemşireliğe yönelik inanç ve beklentiler”, “duygular ve kanıta dayalı hemşireliği uygulama niyeti” alt boyutları puanları artmaktadır. Yani öğrencilerin bireysel yenilikçilik düzeylerinin yükselmesi, kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumlarını geliştirmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Öğrencilerin BYÖ, KDHYTÖ ve Alt Boyutlarına İlişkin Puanlar Arasındaki Korelasyon (n=322)

Ölçekler ve Alt Boyutları**	BYÖ	Fikir Önderliği Alt Boyutu	Değişime Direnç Alt Boyutu	Risk Alt Boyutu	Alma
KDHYTÖ	r=0.503*	r=0.262*	r=0.435*	r=0.440*	

Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik İnanç ve Beklentiler Alt Boyutu	r=0.490*	r=0.340*	r=0.338*	r=0.479*
Kanıta Dayalı Hemşireliği Uygulama Niyeti Alt Boyutu	r=0.396*	r=0.179*	r=0.364*	r=0.327*
Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik Duygular Alt Boyutu	r=0.362*	r=0.128*	r=0.394*	r=0.307*

*p<0.05; **Spearman korelasyon analizi; r: Korelasyon katsayısı (r=0.00-0.25 çok zayıf, r=0.26-0.49 zayıf, r=0.50-0.69 orta, r=0.70-0.89 yüksek, r=0.90-1.00 çok yüksek)

TARTIŞMA

Hemşirelerin inovatif yönünü geliştirerek ve güncel literatürü takip ederek bakım sürecine katkı sağlaması elzemdir. Kanıta dayalı bakım uygulamalarının benimsenmesi ve yaygınlaştırılmasında öğrenci hemşirelerin de yenilikçiliğe ilişkin bilgi ve beceriye sahip olması önemlidir (Bodur, 2018). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik düzeyi ve kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumu arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmada bireysel yenilikçilik ölçeği toplam puan ortalaması 64.87 ± 7.08 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin düşük düzeyde bireysel yenilikçilik özelliğine sahip oldukları ve yenilikçilik özelliklerinin “kuşkucu” kategorisinde olduğu belirlenmiştir. *Bu araştırma örneğinde yer alan öğrencilerin yeniliği kabul etmede şüpheli ve çekingen bir tavır sergiledikleri söylenebilir. Kuşkucuların herhangi bir yeniliği kabul etmeden önce toplumun çoğunluğunun yeniliği benimsemesini bekledikleri bilinmektedir (Kemer ve Altuntaş, 2017).* Literatüre bakıldığında buna ilişkin sonuçlar çeşitlilik göstermektedir. Yapılan bazı çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinin çoğunun yeniliklere karşı “geleneççi” olduğu (Sürme, Efe, Ceyhan, Korkut, ve Caner, 2019; Utli ve Doğru, 2018), bazı çalışmalarda ise hemşirelik öğrencilerinin “düşük düzeyde yenilikçi” olduğu belirlenmiştir (Ertuğ ve Kaya, 2017; Ceylan, 2019). Tarhan ve Doğan’ın çalışmasında ve Kartal ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmada öğrencilerin “orta düzeyde yenilikçi” ve yeniliklere karşı “sorgulayıcı” oldukları (Kartal, Özsoy, ve Üner, 2018; Tarhan ve Doğan, 2018); Erol ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmada yeniliklere karşı “kuşkucu” oldukları saptanmıştır (Erol, Yacan, Hayta, Şahin, ve Yağcı, 2018). Bu sonuçlar yapılan bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Öte yandan hemşirelik öğrencileriyle yapılan bazı araştırmalara göre öğrencilerin yeniliklere karşı “öncü” ve “sorgulayıcı” özelliklere sahip olduğu gösterilmiştir (Bodur, 2018; Başoğlu ve Durmaz, 2017; Özden, Çevik, ve Sarıtaş, 2019; Özen, Özkaptan, Akyar, ve Terzioğlu, 2020). Hemşirelerle yapılan araştırmalara göre hemşirelerin yeniliklere karşı “öncü” ve “sorgulayıcı” özelliklere sahip oldukları bildirilmiştir (Baksi, Sürücü, ve Kurt; 2020; Stilgenbauer ve Fitzpatrick, 2019). Çelik ve arkadaşları ise hemşirelerin yeniliğe karşı “kuşkucu” yaklaştığını belirtmiştir (Çelik, Bayrakçeken, ve Kılınç, 2020). Bu farklılıkların araştırmaların yapıldığı

bölgelerin kültürü, bireylerin kişisel özellikleri ve eğitim düzeylerinden etkilendiği düşünülmektedir. Araştırmada en fazla ilde yaşayan, hemşireliğe ilişkin yayınları takip eden ve bakımda araştırmalardan yararlanan öğrencilerin yenilikçilik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). İlde yaşayan öğrencilerin bilimsel kaynaklara kolaylıkla erişebilmesi ve araştırmalardan yararlanabilmesi dolayısıyla yenilikçilik özelliklerinin geliştiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin hemşirelik bakımına ilişkin güncel yayınları takip etmesi, araştırma sonuçlarını ilgili klinik ve saha uygulamalarında bireyin bakımında kullanması, yeniliklere ilişkin bakışımı ve davranışını olumlu etkileyebilir.

Bu araştırmada hemşirelik öğrencilerinin kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutum toplam puan ortalamasının 61.18 ± 7.60 olarak “orta düzeyde” ve ölçeğin alt boyutları puan ortalamalarının “yüksek düzeyde” olduğu belirlenmiştir. Literatürde hemşirelerin ve öğrenci hemşirelerin kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumu bu araştırma sonuçlarına benzer olarak orta düzeyde bulunmuştur (Ayhan vd., 2015; Dikmen, Filiz, Tanrıkulu, Yılmaz, ve Kuzgun, 2018; Taş ve Çelen, 2018; Yılmaz vd., 2019). Cruz ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada ise öğrencilerin kanıta dayalı hemşireliğe yönelik farkındalığının yüksek olduğu belirtilmiştir (Cruz vd., 2016). Bu araştırmada kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumun kadın öğrencilerde erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Bu sonuç, Başdaş ve Özbey (2020)’in araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada 2. sınıfta okuyan öğrencilerin kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumunun, 3. ve 4. sınıflarda okuyan öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Başdaş ve Özbey (2020), 1. ve 2. sınıf hemşirelik öğrencilerinde bu tutumun daha yüksek olduğu bulunmuştur (Başdaş ve Özbey, 2020). Karahmetoğlu ve Softa (2018) ise hemşirelik öğrencilerinin okuduğu sınıfın, kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumu etkilemediğini bildirmiştir (Karahmetoğlu ve Softa, 2018). Çalışma sonucumuz ile olan bu farklılıkların öğrencilerin bireysel ve kültürel özelliklerinden, okudukları farklı eğitim kurumlarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmada bakımda araştırmalardan yararlandığını belirten ve araştırma/istatistik derslerini alan öğrencilerin kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumunun daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Adalı ve Gür (2019) ise benzer olarak kanıt dersi alan öğrencilerin kanıta dayalı tutumunun, almayan öğrencilerden daha yüksek olduğunu bildirmiştir (Adalı ve Gür, 2019). Buna göre araştırma ve kanıta ilişkin derslerin öğrencilerde kanıta dayalı uygulama farkındalığını geliştirdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra hemşirelik bakımında güncel kanıta dayalı araştırma sonuçlarını kullanmanın, hemşirelerde ya da hemşire adaylarında kanıta dayalı bilgi, beceri ve bu yönde alışkanlığı artırabildiği düşünülmektedir. Hatta yapılan bir çalışmada hemşirelerin çoğunun bilimsel etkinliklere katıldıkları, bakım

sürecinde araştırmalardan faydalandıkları ve bilimsel araştırmalara yönelik olumlu tutum içerisinde oldukları bildirilmiştir (Aydın, Adıgüzel, ve Topal, 2015). Öğrencilere rol model olan hemşirelerin bu tutumu, eğitim-öğretim sürecine olumlu yansiyabilir.

Araştırmada öğrencilerin bireysel yenilikçilik düzeyi yükseldikçe, kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumunun geliştiği belirlenmiştir ($p<0.05$). Hemşirelik öğrencilerinin yenilikçilik özelliğine sahip olmalarının, süreli yayınları takip etmelerini ve bireyin bakımında güncel araştırma sonuçlarından yararlanmalarını sağladığı, kanıta dayalı uygulamaları kullanmalarında yönlendirici olduğu düşünülmektedir. Literatürde öğrenci hemşirelerde yenilikçilik ve kanıta dayalı hemşirelik arasındaki ilişkiyi inceleyen benzer bir araştırmaya rastlanmamıştır ancak klinisyen hemşirelerle bazı çalışmalar yapılmıştır. Sarıköse ve Türkmen (2020) hemşirelerle yaptıkları bir araştırmada, yenilikçi fikirleri sunabilecek ve kanıta dayalı uygulama yapabilecek hemşirelerin yüksek düzeyde yenilikçilik özelliğine sahip olduğu belirlenmiştir (Sarıköse ve Türkmen, 2020). Aynı araştırmada hemşirelerin kanıta dayalı uygulama yapabilmeleri için yenilikçi olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Joseph (2015) yönetici hemşirelerin, klinisyen hemşirelerin yenilikçilik özelliğini tanımaları ve kanıta dayalı uygulamaları hayata geçirmeleri gerektiğini belirtmiştir (Joseph, 2015). Polster ve Villines (2017) ise yönetici hemşirelerin yenilikçi hemşireleri etkileme ve kanıta dayalı uygulamanın benimsenmesini destekleme fırsatına sahip olduğunu belirtmiştir (Polster ve Villines, 2017).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerinin yükselmesi, bakımın önemli bir bileşeni olan kanıta dayalı hemşireliğe ilişkin tutumunu geliştirmektedir. Bu nedenle öğrencilerin hem yenilikçilik hem de kanıta dayalı hemşireliğe ilişkin bilgi ve becerilerinin erken dönemde kazandırılması ve geliştirilmesi önemlidir. Bu doğrultuda girişimcilik ve yenilikçilik, araştırma ve istatistik, kanıta dayalı bakım uygulamaları gibi dersler 1. sınıfta verilmeye başlanabilir. Tüm eğitim-öğretim sürecinde özellikle uygulamalı derslerde konulara bu bilgi ve becerileri geliştirebilecek içerikler entegre edilebilir. Müfredatta hemşirelik öğrencilerinde yenilikçi düşünme becerisini ve kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumu geliştirmeyi amaçlayan seçmeli derslere yer verilebilir. Öğrenciler yenilikçi yaklaşımlarla ilgili bilimsel etkinliklere katılmaları konusunda cesaretlendirilebilir. Ayrıca öğrencilere eğitim-öğretim süreçleri boyunca danışmanlık verilerek, öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda inovatif ürünler ve çözüm odaklı yenilikçi projeler geliştirmeleri, kanıta dayalı bakım konusunda araştırma yapmaları desteklenebilir. Bu sırada öğrencilerinin yenilikçilik

özelliklerini ve kanıta dayalı uygulamaya yönelik tutumlarını etkileyebilecek olan faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Not: Bu çalışma 4. Uluslararası Sağlık Bilimleri Konferansı'nda (5-6 Kasım 2020, Diyarbakır) sözel bildiri (özet) olarak sunulmuştur.

Teşekkür

Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenci hemşirelere teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Adalı, A., Gür, K. (2019). *Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin kanıta dayalı hemşirelik uygulamalarına ve araştırmalarına yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*
- Arslan, H., Şener, D. K. (2012). *Hemşirelikte yeni ve önemli bir kavram: Girişimcilik. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 20(2), 140-145.*
- Aydın, Y., Adıgüzel, A., Topal, E. A. (2015). *Ebe ve Hemşirelerin Bilimsel Çalışmalara Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. J Hum Rhythm, 1(4), 168-175.*
- Ayhan, Y., Kocaman, G., Bektaş, M. (2015). *Kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutum ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 17(2/3), 21-35.*
- Bakşi, A., Sürücü, H. A., Kurt, G. (2020). *Individual innovation behavior of nurses and investigation of factors affecting these behaviors. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 11(2), 310-315.*
- Başdaş, Ö., Özbey, H. (2020). *Hemşirelik Öğrencilerinin Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 17(Ek sayı), 32-37.*
- Başoğlu, M., Durmaz E. A. (2017). *X ve Y kuşağındaki hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik farkındalıklarının karşılaştırılması. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(4), 77-84.*
- Bodur, G. (2018). *Hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik (inovasyon) düzeyleri ile girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişki. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, 5(2), 139-148.*
- Ceylan, S. (2019). *Innovativeness levels and perceived barriers to innovativeness of nursing students. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 8(4), 363-371.*
- Cruz, J. P., Colet, P. C., Alquwez, N., Alqubeilat, H., Bashtawi, M. A., Ahmed, E. A., Cruz, C. P. (2016). *Evidence-based practice beliefs and implementation among the nursing bridge program students of a Saudi University. International Journal of Health Sciences, 10(3), 405.*
- Çelik, A.S., Bayrakçeken, E., Kılınç, T. (2020). *Hemşirelerin cinsiyet rollerine göre bireysel yenilikçilik özellikleri ve etkileyen faktörler. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 23(3), 397-409.*
- Dikmen, Y., Filiz, N. Y., Tanrikulu, F., Yılmaz, D., Kuzgun, H. (2018). *Attitudes of intensive care nurses towards evidence-based nursing. International Journal of Health Sciences and Research, 8(1), 138-143.*
- Dil, S., Uzun, M., Aykanat, B. (2012). *Hemşirelik eğitiminde inovasyon. International Journal of Human Sciences, 9(2), 1217-1228.*
- Dolu, İ.Ç., Temucin, E.D., Özkan, H.A. (2016). *Hemşirelik öğrencilerinin girişimcilik düzeyleri ile bazı ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. JED/GKD, 11(2), 293-315.*

- Durmuş, M., Gerçek, A., Çiftci, N. (2017). Sağlık çalışanlarının problem çözme becerilerinin kanıta dayalı tutum algıları üzerindeki etkisi. Asos Journal, 5(52), 648-661.*
- Erol, Ö., Yacan, L., Hayta, R., Şahin, İ., Yağcı, M. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Yenilikçilik Özellikleri ve Etkileyen Faktörler. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 15(3), 142-147.*
- Ertuğ, N., Kaya, H. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik profilleri ve yenilikçiliğin önündeki engellerin incelenmesi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 14(3), 192-197.*
- Hurt, H. T., Joseph, K., Cook, C. D. (1977). Scales for the measurement of innovativeness. Human Communication Research, 4(1), 58-65.*
- International Council of Nurses (ICN) (2004). Guidelines on the Nurse Entre/Intrapreneur Providing Nursing Service. Geneva, 1-33.*
- İncik, E. Y., Uzun, N. B. (2017). Bireysel Girişimcilik Algı Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(39), 471-485.*
- Joseph, M. L. (2015). Organizational culture and climate for promoting innovativeness. The Journal of Nursing Administration, 45(3), 172-178.*
- Karaahmetoğlu, G. U., Softa, H. K. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin kanıta dayalı hemşireliğe yönelik tutumlarının incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 21(4), 256-263.*
- Kartal, Y. A., Özsoy, A., Üner, K. (2018). Determination of individual innovation profiles of midwifery students and factors affecting. International Journal of Health Sciences & Research, 8(4), 104-109.*
- Kemer, A.S., Altuntaş, S. (2017). Bireysel yenilikçilik ölçeğinin hemşireliğe uyarlanması: Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 14(1), 52-61.*
- Mevzuat Bilgi Sistemi. Hemşirelik Yönetmeliği (2010). 11 Aralık 2020 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13830MevzuatTur=7MevzuatTertip=5> adresinden erişildi.*
- Mutluay, E., Özdemir, L. (2014). Sağlık Bilişim sistemleri kapsamında hemşirelik bilişiminin kullanımı. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 22(3), 180-186.*
- Özden, G., Çevik, S., Sarıtaş, S. C. (2019). Do the online information searching strategies affect individual innovativeness in nursing students? Annals of Medical Research, 26(4), 629-635.*
- Özen, N., Özkaptan, B. B., Akyar, I., Terzioğlu, F. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinde Bilgi Okuryazarlığı ile Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 17(2), 120-128.*
- Özer, K.E., Çakmak, S., Kapucu, S., Koç, M., Kahveci, R. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinin Kanıta Dayalı Hemşirelik Uygulamalarına İlişkin Farkındalıklarının Belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 4(2), 1-12.*
- Polster, D., Villines, D. (2017). An exploratory descriptive study of registered nurse innovation: Implications for levels of adoption. Clinical Nurse Specialist, 31(1), E1-E9.*
- Ruzafa-Martínez, M., López-Iborra, L., Madrigal-Torres, M. (2011). Attitude towards Evidence-Based Nursing Questionnaire: Development and psychometric testing in Spanish community nurses. Journal of Evaluation in Clinical Practice, 17(4), 664-670.*
- Sarıköse, S., Türkmen, E. (2020). The Relationship between demographic and occupational variables, transformational leadership perceptions, and individual innovativeness in nurses. Journal of Nursing Management, 28(5), 1126-1133.*

- Stilgenbauer, D. J., Fitzpatrick, J. J. (2019). *Levels of innovativeness among nurse leaders in acute care hospitals. JONA: The Journal of Nursing Administration, 49(3), 150-155.*
- Sürme, Y., Efe, Y. S., Ceyhan, Ö., Korkut, B. S., Caner, N. (2019). *Do individual innovation characteristics affect readiness online learning?. Journal of Higher Education and Science, 9(2), 342-348.*
- Şenyuva, E. (2016). *Hemşirelik eğitimi ve kanıtı dayalı uygulamalar. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 24(1), 59-65.*
- Tarhan, M., Doğan, P. (2017). *Hemşirelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik davranışları ile otonomi düzeyleri arasındaki ilişki. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, 5(1), 51-58.*
- Taş, A.F., Çelen, R. (2018). *Hemşirelik öğrencilerinin kanıtı dayalı hemşireliğe yönelik tutumlarının belirlenmesi. STED/Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 27(2), 99-106.*
- Thomas, T. W., Seifert, P. C., Joyner, J. C. (2016). *Registered nurses leading innovative changes. OJIN: The Online Journal of Issues in Nursing, 21(3).*
- Utli, H., Doğru, B.V. (2018). *Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin bireysel yenilikçilik özelliklerinin değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 7(3), 23-32.*
- Yılmaz, D., Düzgün, F., Dikmen, Y. (2019). *Hemşirelerin kanıtı dayalı hemşireliğe yönelik tutumlarının incelenmesi. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 10(4), 713-719.*
- Yılmaz, M., Gürler, H. (2017). *Hemşirelerin kanıtı dayalı uygulamaya ilişkin görüşleri. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 25(1), 1-12.*
- Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK). *Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi 2011. 11 Aralık 2020 tarihinde <http://www.tyyc.yok.gov.tr/?pid=33> adresinden erişildi.*